

1. maí

1. maí

Sjónleikur á Vaglinum

1. maiddagurinn varð hildinn í Havn, á Tvøroyri, í Fuglafirði og í Sørvági í besta sólskinsveðri. Í Havn vóru fleiri túsund fólk komin saman á Vaglinum sunnudagin. Havnar Hornorkestur spældi og fyra fólk hildu roðu. Fyrst Karl Johansen fyri Havnar Arbeidsmannafelag, síðan Andrea Arting fyri Havnar Arbeidskvinnufelag, harnæst Atli Dam, lögmaður og seinast Pauli Ellefsen, fólkatingsmaður.

Trælalív

Aftaná vanliga maidagshaldið varð ein sjónleikur framfördur á Vaglinum frammanfyri Gamla Bókhandil. Tað man neyvan vera hent ofta áður, at sjónleikur er framfördur undir opnum himni og við so mongum áskoðarum sum henda dagin. Leikurinn »Trælalív« vardi í knappan hálvan tíma. At leikurinn júst var framfördur fyri fyrstu ferð á

Vaglinum tann 1. maí, arbeiðaradagin, var ikki av tilvild. Innihaldið í leikinum viðgjörði nevniliga tvidráttin millum kapitalin og arbeiðaran.

Kapitalurin var vognurinn, sum varð drigin av trælunum, arbeiðarunum. Tey, sum drógu

vórðu kúgaði av arbeiðsgevaranum, sum sat í sjálvum vogninum. Aftanfyrir seg hevði hann ein sonevndan arbeiðaralakaj at hjálpa sær, kom nakað óvantað fyrri. Og við sína lið, hevði arbeiðsgevarin, kapitalisturin hesa smilandi og líkasælu »dam-

una«. Tá tekin vórðu til, at arbeiðararnir vóru við at vakna úr svevni, gav arbeiðsgevarin teimum fyrst breið at eta og seinni eina suttu at suttu uppá, eina narrusut. Tá var tað, at arbeiðarin vaknaði og tók narrusuttina úr muninum. Hann vildi ikki lata seg kúga: kollvelting.

Og sum punktum finalu fóru arbeiðararnir syngjandi Inter-

nationala oman eftir Vaglinum út á Skansan. Einkin hjálpti, hvussu arbeiðsgevarin rópti á teir. Eftir at draga vognin hevði hann nú bert lakaj sín og listarmannin, sum fyrr í leikinum hevði roynt semju millum arbeiðsgevararnar og arbeiðararnar. Á Skansanum hildu Mikkjal Dánjalsson, D. P. Danielsen, Gunnvør Hoydal og Martin Lynghamar roðu.

Atli Dam, lögmaður:

Arbeiðararørslan medvirka til broyting í samfelagnum

Har framleiðslan ikki er so nógv merkt av profithugsan

Og menniskjan ikki so nógv mett eftir peningavirði sínum sum framleiðari ella sum kapitalánari, ið er ígongdsetari av framleiðslu ella ábyrgdarhavandi yvir fyri framleiðslutólunum, men har menniskjansligu kvalitetsmerki einstaklingsins telja meira

Um allan heim verður í dag skipað fyri 1. maiddagshaldi. Í summum londum er tað stjórnarvaldið, sum fyri hesum skipar til tess at sýna hernaðarliga ella aðra styrki og vissa verkafólkið um, at hetta er tað sum teirra samfelagsskipan hevur rokkið. Í øðrum londum og her serliga í sokallaðu vesturheiminum eru tað vanliga fakligu og politisku arbeiðararørslurnar, sum skipa fyri hesum fundum, skráðgongu ella kravgongum.

Hesar hendingar sýna eitt samanhold, ein solidaritet millum verkastættirnar í einstokur londunum, eru hátíðarhald fyri vunnnum úrslitum, tekin um ta frígering arbeiðarastættir hava vunnið sær sjálvum frá neyð og kúgandi arbeiðakorum, minnis-haldi fyri undangongumommum og -kvinnum í hesar frælsisstríði, og eisini er hendingin ætlað at seta út í kortið fyri nýggjum málum og miðum, sum kunnu geva størri livsinnihald fyri hvørt einstakt av okkum.

Dagurinn er internationalt viðurkendur og vátur soleiðis ein internationalan solidaritet, eitt

samanhold millum verkastættir um allan heim.

Málini tey somu

Her á landi er fakfelagsrørslan yngri enn í grannalondum okkara og í Europu sum heild, men málini, virkað verður fyri, eru sjálvsagt tey somu, og stórt sæð kann sigast, at úrslitini, rokkin eru, er tey somu sum í norðanlondum annars, og frægari enn í mongum londum longri inni á meginlandinum.

Tann organiseraða, skipaða eindin millum politisku og fakligu arbeiðararørsluna, sum teir hava uppbyggt í øðrum londum, er ikki til í sama mun her á landi, og heldur ikki er skipað nakað meginfelag fyri alla fakfelagsrørsluna, men endamálið er hitt sama, hugsjónirnar tær somu, og amboðini, nýtt verða, og arbeiðshátturin hin sami, sum hjá fakligari og politiskari verkamannarørslu í hinum norðanlondunum.

Tað, sum serliga eyðkendi virkið hjá arbeiðararørsluni, tá hon í 1870'unum og 80'unum tók seg upp inni á meginlandinum,

var, at bardagin júst stóðst um rættin til at organisera seg, til at skipa arbeiðarafelagsskipar.

Arbeiðsgevarar, sum sjálvir vóru gingnir saman, royndu íggjøgnum Lock-out'ir, ikki bert at visa krøvum um eina minstu-løn aftur, men eisini at noyða arbeiðarar at taka seg út úr feløgum sínum.

Samanhaldið arbeiðara imillum eydnaðist kortini ikki at liða sundur, og var endin góðtøka av, arbeiðaranna feløg áttu viðurkenning og samráðingarrætt.

Høvuðsmálini tá vóru skipað lónarviðurskipti við hægri løn og styttri arbeiðstíð.

Arbeiðstíðin

Strítið gekk at byrja við.

Tann fyrsta mannsaldurin fram til 1899 varð arbeiðstíðin bert stýtt úr 11 1/2 tíma niður í góðar 10 tímar um dagin 6 dagar um vikuna, meðan kortini ein ásett tímaløn var rokkin. Longu seinast í 1870'unum kom kravið um 8 tíma arbeiðsdag fram í 1890 settu arbeiðarar í ølum londum í verk kravgongu fyri at vinna 8 tíma dagin. Tað er sostatt hetta krav um 8 tíma arbeiði, 8 tíma hvíld og 8 tímar til eginnytslu, sum av fyrstan tíð gjörði 1. maí til ein serligan dag.

Hesir fundir og hesar kravgongur hava ikki altíð verið hildnar undir eins frælsum viðurskiptum sum í dag; mong syrgilig og blóðug hendingin er farin fram henda dag, kortini hevur hann vunnið sær størri og størri týðning, og í dag mugu

stjórnrir, arbeiðsgevarar, teir, sum sita fyri framleiðslumboðum, og fólkid alt geva tí sum framborið verður henda dag serligan ans, tí hetta er alla staðni avgerandi fyri ta kós, sum eitthvørt samfelag alla tíðina skal seta sær av nýggjum

Líka rættur

Vit hava hesi ár virkað fyri størri trygd til hin einstaka, frælsi til at velja sær virkisøki og frælsi til at standa saman, fyri størri materiellari vælferð, fyri somu startmøguleikum fyri øll, líka útbúgvingarmøguleikum og einum javnari inntøkubýti, fyri figgjargligum domokrati við á-góðabýti, og fyri frælsi hins virkandi at taka lut í tilrættaleggingina av arbeiði hansara og at hava medavgerð á arbeiðs-plássinum. Fyri somu lön fyri sama arbeiði til kvinnu og mann. Fyri at tryggja tann mannarætt, sum arbeiði til allar hendur, og fyri at verja tey, sum ikki longur orka at virka sjálvi til livsins upphald.

Samfelag okkara hevur í hesum virki rokkið við ávegis, og kunnu vit í dag siga, at vit eiga eitt vælferðarsamfelag, hóast í summum av spurningunum so sum javnari inntøkubýti og medavgerðarætti er rokkið styttri enn væl er.

Tann materiella framgongd okkum hevur verið fyrri, og sum hevur gingið hvørjum einstokum eitt sindur meira av sokallaðum góðum, rúmligari figgjargligar umstøður og umstøður til at liva eitt ríkar liv, um hin einstaki dugir at skapa sær hesar umstøður og vit méta livsvirðini, honum liggja fyri, høgt; hon framgongdin er øll skapt, tí okkum er eydnast at framleiða meira enn nakrantíð fyrr, tí tað er eydnast at útbýggja framleiðsluamboðini og skapa arbeiði til fleiri.

Tað er við øðrum orðum meira

framleiðsluøkingin heldur enn eitt øðrvisi inntøkubýti, sum er orsök til, at vit hvør sær hava rúmari umstøður, hetta sama er galdandi allan hin sokallaða framkomna heimin, sum vit mest solidariserast okkum við og kenna okkum hoyrandi til. (Tey tilafturskomnu londini, sum vit tiberi í alt ov litlan mun hugsa um ella samvirka við, eru í hesi tíð komin fyri enn størri vanbýti og hava fingið lutfallsliga minni part av framleiðsluni og framleiðsluvæðingunum).

Hetta gevur okkum nakað at hugsa um, hesi ár við áhaldandi vøkstri hava vit í størri og størri mun tart uppá tað náttúruríkdomið, sum rávørugrundarlagið er, vit hava nýtt av teim sokallaðu resoursumuttan afturhald, ja hava als ikki kent okkum hógvi í hesi nýtslu.

Tá ein hugsar um, at í løtuni nýtir amerikanska tjóðin, sum telur 6% av ibúgvum jarðarinnar, umleið 40% av náttúrugivna upprunaliga ríkisdominum, og tá ein hugsar um, at vit norðbúgvur av hesum ríkisdomi nýta

Framhald á síðu 10